

Bölüm 10

NEREDEN GELDİK BİZ BURAYA? ULUS DEVLET VE MİLLİYETÇİLİK TARTIŞMALARINA ANTROPOLOJİK BİR YAKLAŞIM

Deniz AŞKIN¹

Giriş

Ulus-devlet yapılanmasının tam olarak ne zaman başladığı, modern bir olgu olup olmadığı ya da modernleşme yönünde atılan adımların çağdaş bir yansıması mı olduğu yönündeki tartışmalar sosyal bilimlerde sıkça gündeme gelen konular arasında yer almaktadır. Üzerinde egemenlik hakkı iddia ettiği bireylere karşı sorumlu olduğunu, bunun yanında bireyden bir *vatandaş* olarak kendisine çizilen sınırlar dahilinde hareket etmesini istemesi, kullandığı gücü meşru görmesi/göstermesi ve vergisini vermesi konusunda hassas olması telkininde bulunan modern ulus-devlet, ortaklıklar üzerinde meşruluğunu inşa eder. Giddens'in (2000:204) Avrupai olduğunu ileri sürdüğü mutlakiyetçi devlet, ulus-devlet ve milliyetçilik kavramlarını incelediğimizde, gündelik hayattan ekonomiye, politikadan kültürel değerlere kadar geniş bir yelpazede kullanılan 'nation' kelimesi Yunancada 'ortak ata' anlamına gelen ethnos (etnik grup) kelimesi ile yakın bir anlama sahiptir. Bu benzerlik, kavramın çağdaş dünyada edindiği anlama da gönderme yapmaktadır. Latince 'nationem' kavramından türeyen 'nation' 'üreme' ve 'ırk' anlamında kullanılmıştır. Bu nedenle 19. ve 20. yüzyılda bile ırk, etnik grup ve ulus kavramları birbirilerinin eşanlamlısı olarak kullanılmışlardır. Buradan hareketle 'ortak ata'nın göndermede bulunduğu ortak kültür, dil ve bazen de din, bir grubun aidiyetlerinin ortak olduğunu göstermektedir. (White, 2004: 23). Ulus-devleti tanımlama yönündeki literatürde var olan bir çok tanımlama genel olarak, 16. yüzyıldan sonra modern devlet örgütlenmesinin ilkel yapılanması olan mutlak monarşilerden başlayarak merkezileşen örgütlü bürokratik bir kesimin modernleşme parametreleri olan sanayileşme, kentleşme, artan okuma yazma oranı ve rekabet duygularına karşılık verdikleri tepkinin bir sonucu olduğu üzerinde hem fikirdir. Daha genel bir tanımlama ile Giddens'e (2000: 208) göre ulus-devlet, "sınırları çizilmiş belli bir alan üzerinde idari bir tekeli sürdüren, yönetimi yasa ile ve iç ve dış şiddet araçlarının doğrudan denetimiyle yaptırım altına alınan kurumsal yönetim biçimleri öbeğidir". Bunun yanında 'milliyetçilik'²in bu

¹ Doktor Öğretim Üyesi, Bitlis Eren Üniversitesi, denizaskin13@gmail.com

² Türkçe' de 'milliyetçilik'in, 'ulusçuluk' kavramı ile iç içe geçmiş anlamını ve İngilizce'deki 'nationalism' kavramının bunları tanımlamada ve ayırmadaki güçlüğü farkında olarak, milliyetçilik kavramı, bu çalışmada, ulusçuluk kavramını da içerek şekilde, bir milletin oluşum ve inşa sürecinde onları harekete geçiren ve ortak bir dile, kültüre, (ya da dine), ataya en önemlisi de belli bir toprak parçası üzerindeki ortak egemenliğine yapılan vurguyu içeren anlamı ile kullanılacaktır.

düzen için halkın bilinçlenmesini de sağlamıştır. Bunun yanında Fransa'da meydana gelen ve daha çok siyasi alanı değiştirmeye yönelik devrim(ler), mutlakçı devlet yönetiminden meşrutiyet ve cumhuriyet temelinde halkın eşitliğine, özgürlüğüne, haklarına vurgu yapan yeni bir sistemin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aynı şekilde bu gelişmelerin yol açtığı bölgesel merkezileşme Smith'in (2002: 182) ifade ettiği gibi, devletler bu 'üçlü ittifak'ın (Fransız devrimi, sanayi devrimi, İspanya'daki milliyetçi duygular) etkisiyle ulus-devlet olma yolunda ilerlemişlerdir. Bu tür gelişmeler yönetimdeki üst ve azınlık bir kesimin daha önce ifade edildiği gibi gerek kendi çıkarları doğrultusunda gerekse de daha geniş düşünerek halkın bir bütün olması yolunda politikalar geliştirmesi için uygun bir zemin hazırlamıştır. Bu süreçte geliştirilen birlikler içindeki "ortak dil, ortak kültür, ortak tarih, ortak millet/ırk/etnisite, ortak din, ortak devlet" gibi bir vatandaşın yalnız olmadığını hatırlatan; ancak bununla beraber onun kendisine hükmeden devlete bağlanmasını da sağlayan bir düşünce ve mantık gizlidir. Bu tür milliyetçi ve ortak duyguların inşasını günümüz koşulları üzerinden düşünüldüğünde gelişen medya olanakları sayesinde daha hızlı inşa edildiği de görülmektedir. Bunun yanında okur yazarlık oranının artması ve eskiye nazaran daha sofistike bir dünyanın içine girmemiz üst el tarafından üretilen yeni kimliklere karşı hassasiyeti de arttırdığı ifade edilebilir.

Kaynakça

- Anderson, B. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Bauman, Z. (2013). *Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm: Küresel Çağdaş Sosyal Eşitsizlik*, (Çev: F. D. Ergun). İstanbul: Say Yayınları.
- Bodur, H. E. (2007). *Küreselleşme, Din Ve Ulus-Devlet*, (Ed: Ş. Gürsoy Ve I. Çapcıoğlu). Küreselleşme Ulus-Devlet Ve Din içinde (s.17-42) Ankara: Platin Yayınları.
- Bokser-Liwerant, J. (2007). *Küreselleşme Ve Kolektif Kimlikler*, (Ed: Ş. Gürsoy Ve I. Çapcıoğlu). (Çev: I. Çapcıoğlu). Küreselleşme Ulus-Devlet Ve Din içinde. (s. 329-358). Ankara: Platin Yayınları.
- Çakır, H. Ve Şahin, B. (2015). *Max Weber'de Doğu Algısı Ve Türkiye Özelinde Tartışmalar*, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, (18) 2, 18-45
- Erözden, O. (1997). *Ulus Devlet*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Fukuyama, F. (2012). *Devletin İnşası: Yirmi Birinci Yüzyılda Yönetişim Ve Dünya Düzeni*. (Çev: T. Çolak). İstanbul: Profil Yayıncılık
- Gellner, E. (1992). *Uluslar Ve Ulusçuluk* (Çev: B. E. Behar Ve G. G. Özdoğan). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Giddens, A. (2000). *Tarihsel Materyalizmin Çağdaş Eleştirisi*. (Çev: Ü. Tatlıcan). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Giddens, A. (2008). *Ulus-Devlet Ve Şiddet*. (Çev:C. Akay). (Basım Yeri Belirtilmemiş): Kalkedon Yayınları.
- Habermas, J. (2000). *Kamusalın Yapısal Dönüşümü*. (Çev: T. Bora, Ve M. Sancar). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Habermas, J. (2002). *Küreselleşme Ve Milli Devletlerin Akibeti: Siyasi Denemeler*. (Çev:M. Beyaztaş). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Hobsbawn, E. (2006). *Giriş: Gelenekleri İcat Etmek*, (Ed: E. Hobsbawn Ve T. Ranger). (Çev: M.M. Şahin). *Geleneğin İcadı* içinde. (s. 1-18). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- İnanç, H. Ve Ünal, F. (2013). *The Construction of National Identity in Modern Times: Theoretical Perspective*, *International Journal of Humanities and Science*. 2 (11). 223-232
- Kabbani, R. (1993). *Avrupa'nın Doğu İmaji*. (Çev: A. Gürdal). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kedourie, E. (1971). *Avrupada Milliyetçilik*. (Çev: M.H. Timurtaş). Ankara. Milli Eğitim Basımevi.
- Khazanov, A. M. (2003). *A State without a Nation? Russia after Empire*, (Ed: T.V. Paul, G. John Ikenberry and J. A. Hall). *The Nation-State In Question* içinde. (s. 79-105). Princeton: Princeton University Press.

Sosyal Bilimler İnsan ve Toplum

- Kohn, H. (2005). *The Idea of Nationalism: A Study in Its Origins and Background*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Lenin, V. I. (1975). *Ulusların Kendi Yazgılarını Belirleme Hakkı*. (Çev: M. Ardos). Ankara: Sol Yayınları
- Maxime, R. (1973). *Islam and Capitalism*. (Çev: B. Pearce). New York: Pantheon Books
- Navari, C. (1981). *The Origins of the Nation-State*, (Ed: L. Tivey). *The Nation State: The Formation of Modern Politics* içinde. (s. 13-38). Oxford: Martin Robertson.
- Ohame, K. (1999). *Küreselleşme: Temel Metinler*, (Ed. K. Bülbül) (Çev. Z. Dicleli). *Ulus Devletin Sonu* içinde. (s.199-211). Ankara: Orion Yayınları
- Orridge, A. W. (1981). *Varieties of Nationalism*. (Ed: L. Tivey). *The Nation State: The Formation of Modern Politics* içinde. (s. 39-58). Oxford: Martin Robertson.
- Özkırmı, U. (2008). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Doğu Batı Yayınları
- Ranger, T. (2006). *Sömürge Dönemi Afrika'sında Geleneğin İcadı*, (Ed: E. Hobsbawn Ve T. Ranger). (Çev: M.M. Şahin). *Geleneğin İcadı* içinde, (s. 245-304). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Şen, Y. F. (2004). *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri Ve Ulus Devlet*. Ankara: Yargı Yayınları.
- Smith, A. D.(2002). *Ulusların Etnik Kökeni*. (Çev:S. Bayramoğlu Ve H. Kendir). Ankara: Dost Yayınları.
- Somer, M. (2015). *Milada Dönüş: Ulus-Devletten Devlet-Ulusa Türk Ve Kürt Meselesinin Üç İkilemi*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Sunar, L. (2012). *Marx Ve Weber'de Doğu Toplumlari*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taylor, C. (1998). *Nationalism and Modernity*, (Ed: J. A. Hall). (s. 191-218). *The State Of The Nation: Ernest Gellner Adn the Theory of Nationalism* içinde, Cambridge: Cambridge University Press.
- Weber, Max (1978). *Economy And Society: An Outline Of Interpretive Sociology*. (Vol: 1) (Ed: G. Roth and C. Wittich). Berkeley: University Of California.
- White, W. G. (2004). *Nation, State, and Territory: Origins, Evolutions, and Relationships* (Vol: 1). Maryland: Rowman& Littlefield Publishers.
- Yıldız, A. (2006). *Transformation Of Islamic Thought In Turkey Since 1950s*, (Ed: I. M. Abu-Rabi). *The Blackwell Companion To Contemporary Islamic Thought* içinde. (s. 39-54). Malden: Blackwell Publishing.
- Yıldız, M. (2014). *Modernizmin Kıskaçında*. İstanbul: Çıra Yayınları.